

**Узлуksиз таълим тизими жараёнида ўқувчиларга
фанлараро экологик тарбиялашда инновацион
технологиялардан фойдаланишнинг
аҳамияти**

(Умумий ўрта таълим ҳамда педагогика коллежсининг
«Бошланғич таълим» бўлимига мисолида)

Н. Исақулоса,

ЎМКХТТКМО ва УҚТИ докторанти

Узлуksиз таълим тизими жараёнида ўқувчиларга фанлараро экологик тарбияни шакллантириш ўқитувчининг педагогик маҳорати ҳамда ўқувчиларнинг қизиқишлари ёрдамида амалга оширилади. Мазкур педагогик фаолиятда инновацион технологияларни татбиқ қилиш ўз аҳамиятига эга. Таълимда инновацион технология тушунчаси педагогик атамалар лугатида педагогик тараққиётни таъминлашга қаратилган ташкилий фаолият жараёни деб шарҳланган. Шу муносабат билан биз ўқувчиларда экологик тарбияни

шакллантириш учун фанлараро боғлиқлик асосида ташкилий фаолликни таъминлашни инобатга олдик.

Узлуксиз таълим тизими жараёнида инновацион технологиялардан фойдаланиш учун ўқувчиларга фанлараро экологик тарбия беришга оид материалларни танлаш тамойиллари талаб этилади. Бунда асосан ўқувчиларга фанлараро экологик тарбия беришга оид материалларнинг ўзаро алоқадорлиги назарда тутилади. Шундай қилиб, дидактика тамойилларига асосланган ҳолда ўқув фанлари дастурлари материалларига қўшимча қилиб, алоқадорликни таъминлаш мақсадга мувофиқ. Ўқув машғулотида унинг тизимлилиги ва назарий ўқув материалларининг амалиёт билан боғлиқлиги; ўқувчиларнинг ёш ва психологик хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда берилаётган материалларни қай даражада ўзлаштири олишига ҳамда экологик тарбиянинг фанлараро моҳиятини ёритиб бериш ва таҳлил қилиш муҳим аҳамият касб этади.

Фанлараро экологик тарбияни ўқувчиларда шакллантиришда инновацион технологиялардан фойдаланишнинг қуйидаги муаммоларини ҳал этиш муҳим аҳамиятга эга:

1. Фанлараро экологик тарбия беришда дарс ва дарсдан ташқари машғулотида қандай услуб ва шаклларда инновацион технологиялардан фойдаланишни аниқлаш.

2. Ўқувчиларда фанлараро экологик тарбия бериш усулиятида инновацион технологияларнинг ўрнини кшлаб чиқиш.

3. Экологияга оид адабиётлар, ўқув ва услубий қўлланмалар таҳлилидан келиб чиққан ҳолда умумий ўрта таълим ҳамда педагогика коллежининг «Бошланғич таълим» йўналишидаги ўқув фанлари асосида фанлараро экологик тарбияни шакллантириш.

4. Фанлараро экологик тарбияни узлуксизлик ҳамда узвийлик тамойилларига асосланган ҳолда шакллантириш.

5. Фанлараро боғланиш жараёнида экологик мазмундаги турли топшириқлардан ўқувчиларнинг ёш хусусиятларини инобатга олган ҳолда фойдаланиш.

Фанлараро экологик тарбия беришга оид материаллардан фойдаланиш дейилганда қуйидаги мақсадлар тушунилади:

1. Дастур материалларини ўқувчилар томонидан фанларнинг алоқадорлиги асосида ўзлаштириб олишларига ёрдам бериш.

2. Мустақил фанлараро боғланишда экологияга оид фикрларини ривожлантириш.

3. Экологияга ҳамда фанлараро узвийликка оид дунёқарашни шакллантириш.

4. Ўқувчиларга ўз ўлкаси экологиясига доир тушунчаларни шаклланишининг фанлараро боғланишини таҳлил этиш.

5. Ўқувчиларда ўзи яшаб турган ўлкасига, унинг экологиясига ҳурмат ҳиссини уйғотиш каби ижобий фазилатларни такомиллаштириш.

Фанлараро экологик тарбия беришда инновацион технологиялардан фойдаланишнинг қуйидаги талабларини қўйиш мумкин:

1. Фойдаланилган инновацион технологиялар фанлараро экологик тарбиянинг мазмуни таълим жараёни талабларига мувофиқ бўлиши, экологик ҳодисалар моҳиятини очиб бериши.

2. Фанлараро экологик тарбия беришни имкони борича содда ва тугалланган матнда ифодаланган бўлиши.

3. Фанлараро экологик тарбия беришнинг ҳаққоний бўлиши.

4. Фанлараро экологик тарбия бериш асосида тузилган саволлар, топшириқлар, масала ва машқлар аниқ ва тушунарли бўлиши.

5. Фанлараро экологик тарбия бериш Давлат таълим стандартларида ўз мазмунини топган бўлиши.

6. Фанлараро экологик тарбиянинг мазмуни дастур ва ўқув режаларида ўз мазмунини топиши.

7. Дарсликлардан фанлараро экологик тарбиянинг мазмунида фойдаланиши.

8. Танланган экологик тарбиянинг мазмуни ўқувчилар учун таниш бўлган материаллар асосида бўлиши.

Юқоридаги фикрларга асосланиб, ўқувчиларга фанлараро экологик тарбия беришни танлаш услублари билан таништиришни мақсадга мувофиқ деб билдик.

Қуйидаги педагогик тажриба-синов жараёнида текшириб кўрилган услубларни тавсия этамиз:

1. Фанлараро экологик тарбия беришни танлаш учун экологик объект танланди.

2. Фанлараро экологик тарбия беришни танлаш мазмунига кўра муаммолар қўйилди.

3. Қўйилган муаммоларга мувофиқ тегишли материаллар танланди.

Юқорида баён қилинган усулият асосида ўқувчиларда фанлараро экологик тарбия бериши ўқувчиларга дарсларда тоза ҳаво, тоза сув, ўсимлик ва ҳайвонларнинг инсон ҳаётидаги аҳамияти, уларни муҳофаза қилиш тушунчаларни фанлараро шакллантиради. Ўқувчилар атроф-муҳит ифлосланиши қанчалик зарарли эканлигини тушунсинлар. Ўқувчиларга ўқитиладиган барча ўқув фанларида табиат муҳофазасига оид материаллар берилган. Ана шу материаллар билан танишиш билим ва тасаввурларни фанлараро шакллантиради, яъни ўқувчининг табиатда ўзини тутиш қоидаларини, ижобий ёки салбий муносабатларини фанлар таъсирида ўрганиб чиқади. Масалан, ўсимлик оламини муҳофаза қилишни табиий фанлар қўйидагича ўрганадилар:

□ ўсимликнинг биологик хусусиятларини, яъни унинг кўпайиши, барги, илдизи, гули, табиатдаги аҳамиятини Биология фани ўрганади;

□ ўсимликнинг кимёвий таркибини, ундаги мавжуд элементларнинг хусусиятларини ўз навбатида Химия фани ўрганади;

□ ўсимликнинг табиий географик ўрнини, жойлашув рельефени ҳамда таъсирини География фани таҳлил этади;

□ Ўсимликнинг табиатдаги ҳаракатини Физика фани танишсади.

Демак, ўсимлик оламини табиий фанлар ёрдамида унинг кимёвий, биологик, географик ва физик жиҳатлари таҳлил этилгандан сўнг ўсимлик оламини муҳофаза қилишда ўқувчининг иштирокини табиий ва салбий томонларини фойдаланилган инновацион технологиялар асосида умумлаштирилса мақсадга мувофиқ бўлар эди. Мазкур педагогик фаолиятда фанлараро алоқадорликни қандай шаклда ҳамда қандай инновацион технологиялардан фойдаланишнинг қайд этилиши ундай фойдаланувчининг педагогик маҳорати ва имкониятларига боғлиқ. Ўсимлик оламини нафақат табиий фанлар балки ижтимоий-гуманитар ҳамда аниқ фанлар алоқадорлигида ўрганилса бўлади. Бу жараёнда мазкур муаммонинг ижтимоий ва аниқ масалалари таҳлил этилади.

Хулоса қилиб айтганда, инсонлар, ҳайвонлар, ўсимликлар ҳаёти, табиат ва жамиятнинг ўзаро боғлиқлиги ҳақидаги экологик тушунчаларни фанлараро ўрганиш жараёни фанлараро экологик тарбиянинг моҳияти, амалга ошириш кетма-кетлиги ва қўламини инновацион технологияларни табиқи ёрдамида амалга ошириш ўз самарасини беради.

**БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ
ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТГА
ТАЙЁРЛАШ МУАММОЛАРИ ВА
ЕЧИМЛАРИ**

**ТОШКЕНТ
2010**

Р.А.Мавлонова	Инновацион педагогиканинг назарий ва амалий асослари	3
Ж. Ғ. Йўлдошев	Педагогик инновациялар	8
Э.О. Турдикулов	Бўлажак бошланғич синф ўқитувчиларини интерфаол таълим беришга тайёрлаш	13
Д.Шодмонкулова	Лексик бирликлар устида ишлашда президент И.А.Каримов асарлари матнидан фойдаланиш	15
Д.Мухамедова	Тил таълими жараёнида бўлажак бошланғич синф ўқитувчиларини инновацион фаолиятга тайёрлаш	17
Н.Х.Раҳмонкулова	Индивидуал – гуруҳий тузатиш машғулотларини ташкил этиш ва болалар билан олиб бориладиган ишларнинг асосий йўналишлари.....	19
Д.Абдурахимова	Бошланғич синф ўқитувчиси фаолиятини инновациялашда мулоқот маданияти психологияси	23
М.Абдулҳаева,	Кайковуснинг «Қобуснома» асарида таълим-тарбия масалалари	27
М.Норқўзиева	Инновацион технологиялардан фойдаланиш	30
Н.Воҳидова	Проектные технологии в самостоятельной работе студентов	33
М.Б. Уразова,	Тарбиявий ишларда инновациялар	35
Л.Мухтарова	Тарбия тизимида инновацион ёндашув	38
Б.Нормуродова	Илғор педагогик технология қирралари	40
Г.Авлоқулова	Ўқитувчининг инновацион фаолияти	43
К.О.Матназарова	Юксак маънавият – азалий мезон	47
Г.Салоҳиддинова	Узлуксиз таълим тизими жараёнида ўқувчиларга фанлараро экологик тарбиялашда инновацион технологиялардан фойдаланишнинг аҳамияти (умумий ўрта таълим ҳамда педагогика коллежининг «Бошланғич таълим» йўналиши мисолида)	48
Д.Адилова	Ўқувчилар маънавиятини шакллантиришда миллий қадриятлардан фойдаланиш	51
Н. Исақулова	Инновацион жараёнларни бошқариш	51
Н.Б. Абдувалитов	Инновацион фаолият ривожланишининг концептуал мазмуни хусусида	54
Н. Абдувалитов	Интеграция предметов – данъ моде или закономерная тенденция современного образования Фреймовая технология как способ активизации мыслительной деятельности студентов	57
М. Байтураева	Бошланғич таълимда педагогик технологиялардан фойдаланиш	61
М.Арабова		
М.Ф. Лёвкина		
М.Б.Уразова,		
М.Левюкина		
М. Ю.Махкамова		